

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.
וכך הוא אומר:
"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

במפרשים

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

י"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ח

פרשת ויגש

א. אור החיים

פרק מד', פסוקים יט'-כח:

יט) אֲדַנִּי שְׂאֵל וְגו' לאמר. טעם הצעת הדברים. לומר כי לצד ההכרח לקחו בנימין מאת אביו ואם לא יראה עמהם ימות אביו מדאגתו. והתחיל לומר אֲדַנִּי שְׂאֵל את עבדיו פרוש לא היתה שאלת אדם לכיוצא בו שיוכל למנע התשובה ממנו אלא כי היתה מאת אדני לעבדיו וכיון שכן בהכרח לאמר לה אמתתן של דברים. עוד ירצה באומרו לאמר כי מלבד השאלה עשית לנו דבר המחייב אותנו לאמר לה בלא העלמה פי עשה אותם כמרגלים והצרכו לאמת דבריהם כמשפט בדיקת האנשים הנחשדים ברגל שנבדקים בכל הפרטים הגם שאינן נוגעים בענין הרגול ואם העלם יעלימו דבר ינתנו בקולר, לזה הכריחם לאמר.

כא) וּתְאֶמֶר אֶל עַבְדֶּיךָ הוֹרְדֵהוּ. פרוש לא הספיק לה לאמת הדבר בדברינו או על ידי ברור אחר זולת להורידו אליך ותוסף לחזק עלינו לבל נראה פניך זולתו והודענו הדבר לאבינו ולא הועיל לשלח אותו עד אשר פלטה התבואה וגו' והצרכנו להורידו:

כח) אֶף טָרַף וְגו'. רמז באומרו אף כי מעט טרף טרף כי אינו לא בצרת עבדות ולא בצרת משמר, ולזה גמר אמר ולא ראיתיו עד הנה הרי זה מגיד כי ישנו בנמצא אלא שעדין לא ראהו עד עתה.

אלות

1. איך פרשנו אמין את האלת יוסף אליהם?
2. איך החשד שהם מרגלים מסביר את פרטי תשובתם?
3. מה מוסיף פרשנו ביאורו את פסוק כא'?
4. איך פרשנו אמין את דברי יצחק כתאולוגי לאשר קרה?

* * *

ב. אבן-עזרא

פרק מד' פסוקים כב'-כח:

כב חליפות שמלות. מלבושים, אין זה כמו זה¹⁴, והפחות שתיים¹⁵. וטעם בזאת. מהליפות שמלות מהטובות שהיו במצרים¹⁶. בר. דגן¹⁷. ולחם. כמשמעו¹⁸. ומזון. אפונים ופול ועדשים ודחן וכסמין ותאנים וצמוקים ותמרים, כי אלה לבדם הם מזון חוץ מדגן ושעורה¹⁹.

כד וטעם אל תרגזו. שיכעוס איש על אהיו בעבור מכירתו.

כה ויפג לבו. מגזרת אל תתני פוגת לך (איכה ב, יח)²⁰, והטעם שעמד לבו ודמם²¹, כטעם וימת לבו (ש"א כה, לו), כי לא האמין²², ויהי כראותו העגלות ותחי רוחו. ואל תתמה על מלת ויפג²³, כי כן דרך הנביאים לדבר²⁴, כמו ונשמה לא נשארה בי (דניאל ג, יז)²⁵.

כח רב עוד יוסף. רב לי זאת השמחה²⁶.

1. איך פרשנו מסביר "חליפות שמלות"?
2. מה מלון אפז?
3. איך פרשנו מפרש את פסוק כד'?
4. מה פירושו למלה: "ויפא" ומה אוסיף פרשנו כאן?
5. מה הסברו לפסוק כח'?

* * *

ג. ספורנו עם פירוש הרב י. קופרמן

כה
30. "מעט אוכל", סימן שאין מה לאכול, ואפילו "מעט" יוכל להציל את המצב. 31. למרות המצב של פיקוח נפש לרבים, שאפשר היה לחשוב שיעלה על אהבה מיוחדת לבן זה או אחר עקב צרת הרבים. 32. פסוק כט "ולקחתם... וקרהו אסון... והורדתם... ברעה שאולה". ועיין הערה 36 להלן.

א
33. שאין בנימין עמנו. 34. כי אז היה כתוב 'ותרד שיבת עבדך אבינו ביגון שאולה'. 35. ולכן "והורידו עבדיך" וכו', כלומר אנחנו אשמים בכך. 36. כלומר, ההודעה מראש על העתיד או העלול להתרחש, מונעת את האפשרות לראות במתרחש אח"כ ענין של מקרה בעלמא.

ב
37. "ומת" (יעקב). 38. כי קשה מדוע יותקף מיד בהלם, הרי יש מקום לשאול ולחקור מה קרה ומדוע אין בנימין יחד עם שאר אחיו. 39. "אם לא הביאותיו אליך והצגתיו לפניך" (לעיל מג, ט). 40. כי איננו סתם בן בין הבנים, אלא צמוד ליהודה. 41. שאבד ומקומו לא נודע.

ג
42. "וחטאתי לאבי כל הימים" (שם). רבינו מדייק מפסוקנו את אשר רש"י למד מפסוק לב.

ד
43. כי כל בניו בודאי יקרים לו, ואם כן מה אולמיה האי צער מהאי צער, והאם אין כאן 'מום שבך', שהוא, יהודה, יגרום לסבל אביו כמו שהטיח כלפי יוסף "ומרשעים יצא רשע"! על זה באו שתי תשובות לדבר. 44. יהודה מוריד מעצמת מסירות הנפש שלו ("ישב נא עבדך תחת הנער") בטענה האנוכית כאילו הוא מרויח ("טוב לי") שהוא אישית לא יצטרך לסבול לראות את סבל אביו, כי אינו דומה כוח הידיעה לכוח הראיה. 45. ואשר לטענת 'מום שבך' בסוגית "מרשעים יצא רשע", משיב רבינו כי אינו דומה 'אותו צער' (על אבדן בנימין, ולכן "ברע" בה"א הידיעה, המציין את הרעה הידועה והקשה מכולן) לצער שיהיה לאביו מהעדר יהודה או אח אחר.

פרק מד' פסוקים כה'-לד':

(כה) שבו שְׁבוּ לָנוּ. וּבְהִכָּרַח הָרָעַב הִכָּרְחַנוּהוּ לְשַׁלְּחָם³⁰, וּבְכָל זֹאת³¹ הָעֵיד בָּנוּ שְׂאוּלֵי לֹא נִבְיָאָהוּ אֵלָיו וְנִהְיָה סִפְתָּ מִיתָתוֹ בְּיָגוֹן³².

(ל-לא) וְעַתָּה פְּבֹאֵי... וְהוֹרִידוּ עַבְדֶּיךָ. מֵאַחַר שֶׁהָעֵיד בָּנוּ, הִנֵּה פְּאֶשֶׁר יִהְיֶה בֵּן³³ לֹא יִיחַס זֶה אֶל הַמְּקָרָה³⁴, אֲבָל רְאוּי שְׂיִיחַס לָנוּ שְׂעֲשִׂינוּ זֹאת הַמְּקָלָה בְּיָדֵים³⁵, כְּעִנְיָן "בְּטָרִם תָּבוֹא הַשְּׂמֵעִיךָ, פֶּן תֹּאמֶר עֲצָבִי עֲשָׂם"³⁶ (ישעיהו מח, ה).

(לב) פִּי עַבְדְּךָ עָרַב. וְהִטַּעַם שְׂיִמּוֹת בְּרָאוֹתוֹ "כִּי אֵין הַנְּעַר"³⁷, מִבְּלַתִּי שְׂיִשְׂאֵל מָה הָיָה לוֹ³⁸, הוּא מִפְּנֵי שֶׁ"עַבְדְּךָ עָרַב", וּמֵאַחַר שֶׁלֹּא אֲבִיאָנוּ³⁹ וְיָחֲשַׁב שֶׁאֲבָד בְּלִי סֶפֶק⁴⁰, וְשֶׁבִשְׂבִיל זֶה⁴¹ לֹא יִכְלַתִּי לָקִים נְדָרַי³⁹.

(לג) וְעַתָּה יִשָּׁב נָא עַבְדְּךָ תַּחַת הַנְּעַר. לְפִיכֵן אֲנִי מִבְּקֶשׁ לְהִיּוֹת עַבְדְּךָ תַּחְתָּיו, כְּדִי שֶׁלֹּא אֶחְטָא לְאָבִי כָּל הַיָּמִים, כְּמוֹ שֶׁקִּבַּלְתִּי עָלַי⁴².

(לד) כִּי אֵיךְ אֶעֱלֶה. אֵף עַל פִּי שֶׁחֲשַׁבְתִּי שְׂיִצְטַעַר עָלַי⁴³, טוֹב לִי שֶׁלֹּא אֶרְאֶנוּ⁴⁴ בְּאוֹתוֹ הַצַּעַר⁴⁵.

1. פרשנו מתאר את אשר קרה בבית יצקב צד ההחלטה לפזח את בנימין, התוכף לפאר?
2. פרשנו משיק ומתאר מה צלויה להיות התוצאה של עצירת בנימין, מה בדיוק הוא אוסיף כאן?
3. כמה הצעת יהודה מקטונה את האסון על בית יצקב אק לא מונעת אותו?
4. האם כל זה צלוי היה לפנא?

* * *

ד. אור החיים .

פרק מה' פסוק ח':

ח) וַעֲתָה לֹא אַתֶּם וְגו'. פ"י לתת טעם להסיר מלבם חשש השנאה לכל יחשבו כי יוסף ישטם אותם וישנאם על אשר נתאכזרו עליו ויהיה בעיניהם דבר רחוק שיהיה לב יוסף נכון עמם, לזה אמר להם הן אמת פי בשעת מעשה אשר מקרוהו היו הדברים זרים בעיניו איך יהיה כל האכזריות בלב אחים על אחיהם וראויים הם להיות שנואים אצלו: אכן עתה אחר ראותו כל הנמשך מירידתו מצרים ידע כי המעשה היה מאת ה' והם שליחותו יתברך עשו ולא שליחות עצמם וכנה אין מקום לשמר להם איבה ולא להרחיק מדת האהבה מהם:

ואו"י פי בזה היה להם פנים לעמוד לפני אחיהם בשנגלה הדבר פי הם הגורמים לו אבל ובכי כ"ב שנה ועשו המעשה המפלא במקר אחיהם וראוי שגם בוש לא יבושו מאביהם, והיה נראה לומר פי יעקב לא ידע גוף המעשה, וזה דרך רחוק, פי פשיטא שלא ימנע מחקר זאת היאך נתגלגלו הדברים עד שיירד יוסף למצרים וגם מעשה כתנת הפסים המובא אליו מטבל בדם, אלא ודאי פי בטענת לא אתם שלחתם וגו' שאמר יוסף הכר הדבר פי מאת ה' היתה זאת ואין להרהר אחר מדותיו, והוא אומנם ז"ל (ב"ר פ' פ"ז) ראוי היה יעקב לירד בשלשלאות וכו':

אלו

1. איך פרשנו אמין את דברי יוסף המסביר את אשר קרה לפנינו שנים רבות?
2. למה: "אין מקום לשנאם איהם"?
3. פרשנו מתאר כי אכן נודע ליצק בכף הסיכור במדויק, איך ולמה?
4. איך כל זה קשור למדרש שתחילתו מ"ג כאן בסוף דבריו?

ה. קדושת לוי .

פרק מה' פסוק כז':

וירא את העגלות אשר שלח יוסף (מה, כו). רמז לו ליעקב שאל ידאג מהגלות, כי כל זה הוא הסיבה לגאולה, כי הרעה הוא הסיבה לטובה. והנה 'העגלות' הוא לשון עיגול, והסיבה הוא נקרא דבר עיגול, והרחמים הפשוטים הוא אור הישר, והסיבות הם עגולים ב:

אבינו יעקב כלל לירד למצרים, וכן מבוואר קצת ברמב"ן הקדוש, רק מחמת שראה שמוכרח לילך למצרים, כמאמר חכמינו ז"ל (שבת פט, ב) ראוי היה יעקב כו', ולכך ראה לידבק במדת אביו, כי אברהם הלך למצרים, אבל ליצחק אביו אמר לו השם יתברך אל תרד מצרימה' (לעיל כו, ב), ורצה לדבק עצמו במדת אביו בכדי שלא לירד למצרים, וזהו 'ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק':

ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק (מו, א). עיין במדרש (ב"ר צד, ה) כמה פירושים על זה הפסוק, ועיין ברמב"ן הקדוש, עיין שם. והנראה, כי הנה באמת לא היה רצון

אלו:

1. איך פרשנו אמין את צ'ין הצללות?
2. מה קושי אפשרי מ"ג פרשנו בסוק א' e פרק מו'?
3. מהי תשובתו לכך?

